

PASVALYS

Pasvalio herbas

Pasvalys – Panevėžio apskrities rajono centras, senas Lietuvos–Latvijos paribio miestas, 20 km į pietvakarius nuo Biržų, 38 km į šiaurę nuo Panevėžio. Įkurtas jis senosiose žiemgalių žemėse, prie Lėvens, Svalios ir Pyvesos upių. Miesto vardas kilęs nuo Lėvens intako Svalios. Didesnioji miesto dalis yra išsidėsčiusi dešiniajame Lėvens krante. Centrinė miesto aikštė pavadinta Vytauto Didžiojo vardu. Pietvakarinėje dalyje – gražus parkas. Mieste veikia Pasvalio krašto istorijos muziejus ir Girnų muziejus.

XIII a. pro Pasvalį ėjo svarbus prekybinis kelias. Tuo laikotarpiu miestas pradėtas minėti ir rašytiniuose šaltiniuose.

Yra pagrindo manyti, kad Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laikais Pasvalio apylinkėse, į šiaurę nuo dabartinio Papilio, kur Tatula įteka į Mūšą, stovėjo medinė pilis.

Pasvalio miesto įkūrimo data laikoma 1497 m. gruodžio 6 d.

1494 m. Pasvalyje Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro rūpesčiu pastatyta pirmoji katalikų bažnyčia.

1497 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras davė leidimą kunigui Jonui Grotui įsteigti Pasvalio miestą.

1546 m. Pasvaliui suteiktos miesto tesės.

1638 m. LDK valstybės seimas sudarė komisiją, kuri turėjo vykti į Pasvalį ir spręsti Kuršo, Upytės ir Ukmergės apskričių sienų ginčą.

XV a. Pasvalio apylinkėse įsikūrė karaimų bendruomenė.

1775 m. Pasvalys priklausė Vilniaus vyskupijai.

1781 m. Pasvalio mokyklą lankė 25 mokiniai, 1853 m. – 46, 1879 m. – 60.

1786–1787 m. Pasvalyje pastatyta nauja mūro bažnyčia. 1886 m. ji buvo padidinta, pristatyti bokštai, o 1907–1909 m. pastatyta nauja varpinė ir špitolė.

XVIII a. Pasvalio miestelio gyventojai bylinėjosi su grafais Tyzenhauzais dėl Rokiškio ir Požos dvarų.

1831 m. Pasvalyje buvo 1 239 gyventojai.

Iki 1842 m. Pasvalys buvo bažnytinė, vėliau – pasaulietinė valda.

XVII–XVIII a. Pasvalio kraštą dažnai niokojo švedų kariuomenė.

Karo su Rusija metais Pasvalio mieste buvo apsistoję Napoleono kariuomenės daliniai.

Krašto gyventojai dalyvavo 1863 m. sukilime. Pasvalio gydytojas Boleslovas Dluskis buvo vienas iš sukilimo vadų šiose apylinkėse.

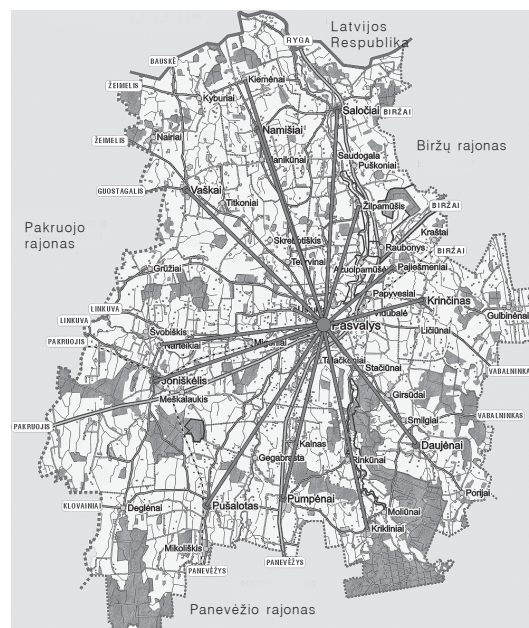
Spaudos draudimo metais Pasvalio krašte aktyviai veikė knygnešiai, čia dažnai lankydavosi Jurgis Bielinis.

1908 m. Pasvalyje surengtas pirmasis lietuviškas vakaras.

Kaizerinės Vokietijos valdžios metais (1916 m.) pro Pasvalį nutiestas siaurasis geležinkelis, kuris jungė Joniškėlį ir Šiaulius.

1917 m. Pasvalyje įsteigti vakariniai kursai jaunimui lavinti.

1919 m. Pasvalys tapo apskrities, kuri iki 1925 m. buvo vadinama Pasvalio–Biržų apskritimi, centru. Vėliau Pasvalys tapo valsčiaus centru.

Pasvalio rajono žemėlapis

1930 m. Pasvalio gimnazija reorganizuota į komercinę mokyklą. Nepriklausomos Lietuvos metais (1935 m.) Pasvalyje prie dabartinės P. Vileišio gimnazijos pastatytas Petro Vileišio paminklas (skulptorius Vincas Grybas).

1941 m. birželio viduryje į Sibirą buvo ištremta daugelis rajono veikliausių mokytojų bei valstybės tarnautojų.

1994 m. pavasarį pastatytas Arūno Grušo sukurtas stogastulpis Pasvalio krašto knygnešiams atminti. Stogastulpyje iškaltos knygnešių pavardės.

1997 m. rudenį atstatyta dalis partizanų slėptuvės-bunkerio Žadeikių girioje.

1997 m. rugsėjo 18–20 d. Pasvalyje pažymėtas miesto 500 metų jubiliejus. Tais metais kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu patvirtintas miesto herbas.

Rajono teritorijoje yra du žymūs, anot istorikų, seniau, gynybinę funkciją atlikę piliakalniai: Migonių (kitai – Šimonių, Sindriūnų) ir Ažuolpamūšės.

Rajonas paskutiniiais metais turi bendradarbiavimo partnerių Švedijoje, Norvegijoje, Danijoje, Prancūzijoje.

Pasvalio bažnyčia ir varpinė. S. Velykio nuotraukos fragmentas